

Kaspars Markus Molls, bc.hist.

Latvijas Universitātes Muzejs, krājuma glabātājs

Studentu karcera laika kapsulas

1875.g. Rīgas Politehnikumā tika pabeigta studentu disciplinēšanas telpas jeb Studentu karcera izbūve. Par karcerī pavadīto laiku, liecina ne tikai uz sienām atstātie studentu zīmējumi, bet arī papirosu un sērkokociņu iepakojumu kastītes. Tas apstiprina to, ka Studenti karcerī arī smēķējuši, taču kur izmantotie papirosi un sērkokociņi ražoti un kādus stāstus tie ‘glabā’?

Studentu karcerī atrastās sērkokociņu un papirosu kastītes. LU Muzeja krājums. Foto: K. M. Molls

Maskavas delegācijas viesošanās Studentu karcerī un sērkokociņu un papirosu kastīšu apskate. Foto: Sarmīte Livdāne, [LU fotoarhīvs](#)

Ventilācijas šahta Studentu karcerī, kur atrastas sērkokociņu un papirosu kastītes. Foto: K. M. Molls

Studentu karceris ir valsts aizsardzībā esošs kultūras piemineklis, kurā laika periodā 1875.-1905.g. ieslēdza studentus par disciplīnas normu pārkāpumiem, kas bija - lekciju kavēšana, skolas priekšmetu un ierīču bojāšana, pasniedzēju neklausīšana, menzūras ciršana (divkauja ar uzasinātiem rapieriem) u.c. Par šiem pārkāpumiem studentus varēja ieslēgt karcerī uz laika periodu no 12 stundām, līdz 5 pilnām dienām.¹ Karcerī studentiem nebija nodarbjū, tāpēc viņi izdomāja radošus veidus kā pavadīt laiku, tai skaitā apzīmēt sienas. Cita nodarbe bija smēķēšana. Gluži kā sērkokociņu vai cigarešu iepakojumi mūsdienās, arī toreiz tie bija produktu lietošanas pārpalikumi, kurus nebija nepieciešamība uzglabāt, tāpēc tie tika izmesti. 2000. gadu sākumā, kad Latvijas Universitātes (LU) galvenajā ēkā tika veikti remontdarbi, strādnieki karcera ventilācijas šahtā atrada kastītes un tās tika nodotas LU Muzejam. Mūsdienās Studentu karceris ir LU Muzeja pārziņā, un tajā notiek muzeja speciālistu darbs pie vēstures pieminekļa pētniecības.

¹ LUM4120

Vēsturiskais konteksts

Kopš Kristofors Kolumbs ceļojuma laikā uz Ameriku 15.gs. atklāja tabaku un to aizveda uz Eiropu, smēķēšanas prakse Eiropā arvien vairāk attīstījās, līdz kļuva par ikdienišķu, gūstot arī estētisku pieskaņu. 19.gs. Rietumeiropā tabakas izstrādājumi visbiežāk tika patērēti tabaku pīpējot ar pīpi. Kopš 1880. gadiem ASV un Rietumeiropā aizsākās cigarešu ražošana ar mehanizētām ierīcēm, taču Krievijas impērijā tāda veida ražošana aizsākās krietni vēlāk. Krievijas impērija bija industriāli atpalikusi no pārējās Eiropas. Tur visizplatītāk bija tabaku smēķēt, to ietinot papirosos. Kopš 19.gs. nogales samērā daudz rūpnīcās tika ražoti papirosi, kam bija nepieciešams liels darbaspēka daudzums. Impērijas industriālais centrs bija rietumos-dienvidrietumos, mūsdienā Ukrainas, Polijas un Baltijas valstu teritorijās.

No 19.gs. vidus industrializācijas ietekmē Krievijas impērijā sākās rūpniecības rajonu veidošanās, kas notika lielai sabiedrības daļai pārejot no lauksaimniecības uz rūpniecības dzīvesveida modeli. To sekmēja dzelzceļa tīklu, ostu un rūpnīcu veidošana, kā arī tvaika mašīnu ieviešana darbā. Impērijas industrializācijas politikas ietvaros bija nepieciešama arī izglītības iestāde, kas nodrošinātu vietējo speciālistu izglītošanu, tāpēc 1862.g. tika dibināta **pirmā tehniskā izglītības iestāde Krievijas impērijā - Rīgas Politehnikums**, kur bija arī Mehānikas un mašīnbūves nodaļa.² Šādas izglītības iestādes esamība bija būtisks priekšnosacījums Baltijas kā rūpniecības reģiona attīstībai un Politehnikuma absolventi bieži vien kļuva par vadošajiem jomas speciālistiem Krievijas impērijā. Ar 19.gs. beigām / 20.gs. sākumu Krievijas impērijā lielāko daļu no precēm ražoja uz vietas, tāpēc arī likumsakarīgi ir fakts, ka visas Studentu karcerī atrastās kastītes ir Krievijas impērijā uz vietas ražotas.

A. S. *Maikapar* rūpnīcas papirosu kastītes “Rīga 1901. 700” vāks

No šīs kastītes saglabājies tikai vāks un viens sāns, un ar to kopā atrasta arī neliela rūtiņu lapiņa, uz kuras rokrakstā rakstīts teksts angļu valodā.³ Gan kastītes fragmenti, gan lapiņa saglabājušies samērā slikti, taču uz vāka esošā etiķete ar attēlu, ir redzama labi un saglabājušās arī visas oriģinālās krāsas. Uz kastītes rakstīts A. S. *Maikapar*, kas ir Rīgā 1887.g. dibināta tabakas rūpnīca. Rūpnīcu dibināja Krimas

² Krastiņš, E. Latvijas rūpniecība XIX-XXI gadsimtā. Vēsturiski ekonomiska apcere. Rīga 2018, 23.-29.lpp.

³ LUM4309

A. S. Maikapars rūpnīcas papīrosu kastītes "Riga 1901. 700" vāks. LU Muzeja krājums. Foto: K. M. Molls

karāimi Ābrams Maikapars un Efims Šaitans.⁴ Rūpnīcā pamatā strādāja krievu tautības strādnieki un 1901.g. to skaits sasniedza jau ap 1000.⁵ Izejvielas ražošanai rika ievestas no Brazīlijas, Grieķijas, Indijas, Meksikas, Turcijas u.c. Savukārt saražoto produkciju eksportēja uz ASV, Indiju, Ķīnu, Āfriku, Rietumeiropu u.c. Ar 1901.g. *Maikapars* rūpnīca bija lielākā tabakas rūpnīca mūsdienu Latvijas teritorijā.⁶

Rūpnīcas produkcija izcēlās ar grafiski pievilcīgajiem iepakojumu dizainiem, kas arī redzams uz muzeja krājumā esošās kastītes. Konkrētā kastīte bija iepakojums "Riga 1901. 700", kas bija **viens no pirmajiem iepakojuma elementiem, kur izmantots Rīgas pilsētas nosaukums un/vai ainava**. Tas iekļaujas tā laika tendencē, produktu pārdošanu veicināt ar pievilcīgu reklāmu, tāpēc arvien lielāks uzsvars tika likts uz ražotās produkcijas noformējumu.⁷ Uz iepakojuma rakstītais skaitlis 700 apzīmē 1901.g. kā Rīgas 700. jubilejas svinības gadu, kam par godu izdots šis papīrosu iepakojums. No citiem šī veida kārbīņu eksemplāriem zināms, ka otrā pusē bija uzgleznota Rīgas ainava skatā no Pārdaugavas, tā paplašinot Rīgas reprezentāciju uz papīrosu kastītēm, kas tika tirgotas arī citviet Krievijas impērijā. Uz kastītes rakstīts, ka 10 papīrosi maksāja 6 kapeikas, kas bija ierasta papīrosa cena tam laikam.

Uz kastītes redzamais skats ir gleznots skatā no vietas, kur mūsdienās atrodas Rīgas rātsnams vai Doma baznīca (salīdzinājumam ar mūsdienām skatīt: [Riga Aero 360](#)). Ainavā redzami arī mūsdienās uz ēkām esošie dakstiņu jumti un savukārt citām - bronzas jumti. Arī Pēterbaznīcas tornis ir no bronzas, tāpēc tas ir zaļā krāsā no patinēšanas (patinēšana – bronzas oksidēšanās, kā rezultātā no brūnganās krāsas tā pārtop par zaļu). Virkne ēku ainavā mūsdienās vairs nav, kas saistāms ar 2. pasaules

⁴ Sprūde, V. 1887. gada 11. augustā. Dibināts tabakas uzņēmums "Maikapars". Pieejams: <https://www.la.lv/1887-gada-11-augusta> (skatīts: 08.12.2022.).

⁵ Führer durch das industrielle Riga. In: Rigasche Stadtblätter. Nr 33, 16.08.1901. Riga 1901, pp. 261. Pieejams arī: <http://periodika.lv/periodika2-viewer/?lang=fr#panel:pa|issue:103230|article:DIVL11|query:Maikapars%20> (skatīts: 08.12.2022.).

⁶ Krastiņš, E. Latvijas rūpniecība XIX-XXI gadsimtā. Vēsturiski ekonomiska apcere. Rīga 2018, 82.lpp.

⁷ Banga, V. Tabakas fabrika "A.S. Maikapars". Vēsturiskā izziņa. Pieejams: <https://static.lsm.lv/documents/7w.pdf> (skatīts: 08.12.2022.).

kara postījumiem, kā arī Kārļa Ulmaņa autoritārās valdīšanas laikā veikto Rīgas namu nojaukšanu, lai rastu vietu tā laika celtniecības projektiem.⁸ Šī iepakojuma kastītes tika ražotas laika periodā no 1901.g. līdz 1940. gadiem, taču Studentu karcera kastītei datējums norobežojas ar 1905.g., kad karceri slēdza. LU Muzeja krājumā esošais kastītes fragments, salīdzinot ar informāciju Nacionālā muzeju krājumu kopkatalogā, ir viens no vecākajiem, kas ir saglabājies, pārējās Latvijas muzejos esošās kastītes pamatā attiecināmas uz 20.gs. 20.-40. gadiem.⁹

A. S. Maikapar rūpnīcas papirosu kastīte “*Novoje sčastje/ Neues Glück*”

A. S. Maikapar rūpnīcas papirosu kastīte “*Novoje sčastje/ Neues Glück*”. LU Muzeja krājums. Foto: K. M. Molls

Nākamā Maikapar papirosu kastīte ir saglabājusies krietni pilnvērtīgāk – gan vāks, gan kastīte pilnā apjomā turas kopā.¹⁰ To rotā dekoratīvi florālie elementi, kas raksturīgi baroka stilam un uz vāka virspusē rakstīts teksts krievu valodā “*Новое счастье*” – Jaunā laime. Pārējais teksts arī ir krievu valodā, aprakstīta ražotāja rūpnīca un produkta nosaukums. Otrā pusē, kas ir krietni vairāk noputējusi, redzams tāds pats dizains un apraksts vācu valodā “*Neues Glück*”, kas iezīmē laikmeta valodu dualitāti Latvijas teritorijā. Uz iepakojumu kastītēm nebija teksta latviešu valodā – toreiz pilsētnieku sarunvaloda bija vācu un

ierēdniecībā runāja krieviski. Arī Rīgas Politehnikumā mācības notika vācu valodā, līdz 1887.g. sākās pāreja mācībām uz krievu valodu, kas tika pilnvērtīgi relizēta līdz 1896.g. Tas notika Krievijas impērijas pārkrievošanas politikas ietvaros (pāreja nenotika uzreiz, jo tehnisko zinātņu specifikas dēļ, nebija iespējams uzreiz piesaistīt mācībspēkus, kas tajās specializējās).¹¹ Latviešu valodai bija ļoti neliela loma tā laika inteliģences un pilsētnieku dzīvē, tāpēc arī uz tirdzniecības precēm tā netika lietota.

Kārbiņas cena ir 6 kapeikas par 10 gabaliem, taču virsū uzlīmēta akcijas uzlīme “*акц. 2 коп. с. 10 ш.*”, kas nozīmē, ka cena ir samazināta uz 2 kapeikām par 10 gabaliem. Aprakstīts arī akcijas ilgums, taču, bojājumu dēļ, to vairs nevar salasīt. Uz

⁸ Ķibilds, Mārtiņš. “Atslēgas”: Kārlis Ulmanis - Lielais Sējējs vai Pļāvējs? Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/vesture/atslugas-karlis-ulmanis--lielais-sejejs-vai-plavejs.a295667/> (skatīts: 16.12.2022.).

⁹ Nacionālā muzeju krājuma kopkatalogs. Pieejams arī: <https://www.nmkk.lv/> (skatīts: 09.12.2022.).

¹⁰ LUM4305

¹¹ Briedis, J. Grosvalds, I. Guļevskis, H. Klētnieks, J. Knēts, I. Zigmunde, A. Augstākās tehniskās izglītības vēsture Latvijā, 1. daļa. Rīga 2002, 64.lpp.

akcijas uzlīmes redzams arī Krievijas impērijas ģerbonis – divgalvains ērglis ar cara regālijām.

Reklāma par “*Novoje sčastje/ Neues Glück*”
laikrakstā *Rižskij vjestnik* (Рижский вестникъ),
Nr. 111, 22.05.1899. pp. 4.

Šī papirosu kārbīņa ir platāka un īsāka par Rīgas jubilejas kārbīņu, kas nozīmē, ka arī papirosi bija mazāki. Par šo papirosu kārbīņas veidu nav nekas zināms un, pēc informācijas Nacionālā muzeju krājumu kopkatalogā, citos muzejos tādas arī nav.¹² Par kārbīņas iznākšanas laiku pētījumos latviešu vai angļu valodā ziņas nav, taču tā laika presē, reklāmas par šo produktu ievietotas no 1899.g. maija.¹³ Ņemot vērā, ka šīs kārbīņa eksemplāri maz saglabājušies un to ražošana nav zināma pēc 1905.g., var pieņemt, ka šie papirosi tika izņemti no ražošanas dažu gadu laikā. Kas atšķiras no papirosiem “Riga 1901. 700”, pēc kuriem tirgū bija samērā liels pieprasījums. LU Muzeja krājumā esošā kārbīņa varētu būt unikāls, reti saglabājies eksemplārs.

V. I. Asmolov rūpnīcas papirosu kastīte “*Kometa*”

Trešā papirosu kārbīņa ir no V. I. Asmolov rūpnīcas, ar nosaukumu “*Kometa*”.¹⁴ Tā ir vienīgā no kastītēm, kas nav ražota tagadējā Latvijas teritorijā - Asmalov rūpnīca atradās Rostovā pie Donas (Krievija). To 1857.g. dibinājis tirgotājs Vasilijs Ivanovičs Asmolovs, kurš ražoja kvalitatīvu un samērā lētu tabakas produkciju, kas bija pieejama plašām sabiedrības grupām. Tas veicināja arī preces pārdošanu visā Krievijas impērijā, kā arī ārpus tās. V. I. Asmalova rūpnīcā ražotā produkcija saņēma cara Aleksandra II atzinību, caram smēķējot šīs rūpnīcas tabakas izstrādājumus. No 1880. gadiem rūpnīcā sāka ražot 3 šķirņu tabakas un arī cigaretes.¹⁵

¹² Nacionālā muzeju krājuma kopkatalogs. Pieejams arī: <https://www.nmkk.lv/> (skatīts: 09.12.2022.).

¹³ Rižskij vjestnik (Рижский вестникъ), Nr. 111, 22.05.1899. pp. 4. Pieejams:

[http://periodika.lv/periodika2-](http://periodika.lv/periodika2-viewer/?lang=fr#panel:pp|issue:672750|page:1|query:%D0%9C%D0%B0%D0%B9%D0%BA%D0%B0%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%B0%20%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B5%20%D1%81%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%8C%D0%B5%20)

[viewer/?lang=fr#panel:pp|issue:672750|page:1|query:%D0%9C%D0%B0%D0%B9%D0%BA%D0%B0%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%B0%20%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B5%20%D1%81%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%8C%D0%B5%20](http://periodika.lv/periodika2-viewer/?lang=fr#panel:pp|issue:672750|page:1|query:%D0%9C%D0%B0%D0%B9%D0%BA%D0%B0%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%B0%20%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B5%20%D1%81%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%8C%D0%B5%20) (skatīts: 09.12.2022.).

¹⁴ LUM4652

¹⁵ Tabachnaja fabrika “Torgavij dom Asmolov i K” (Табачная фабрика «Торговый дом Асмолов и К»). Pieejams: <https://www.columbista.com/ru/showplace/tabachnaia-fabrika-torgovyi-dom-asmolov-i-k> (skatīts: 09.12.2022.).

V. I. Asmolov rūpnīcas papirosu kastīte "Komet". LU Muzeja krājums. Foto: K. M. Molls

Iepakojuma kastīte ir sānos saplīsusi un notraipīta, taču vāka dizains ir saglabājies – uz tā ir augošs mēness, uz kura stāv baltā palagā ietīta tumšmataina sieviete. Tas potenciāli varētu saistīties ar kādu mitoloģisku tēlu, iespējams, mēness mūzu, vai romiešu dievību Lunu – mēness dievieti, kas antīkajos darbos attēlota līdzīgos motīvos.¹⁶ Iemesls šādam atainojumam nav skaidrs, bet tas potenciāli varētu saistīties ar tā laika tendenci Krievijas impērijas valdošajai elitei Krieviju traktēt kā Romas impērijas tiesisko mantinieci. Līdzās tam, krievu valodā uz kārbīņas aprakstīts ražotājs, izcelsmes vieta un cena – 6 kapeikas par 10 gabaliem, kā arī uzlīmēta virsū tāda pati akcijas uzlīme kā iepriekš apskatītajai *Maikapar* kastītei. Tas varētu liecināt par to, ka kastītes iepirktas vienā

pilsētā. *Asmolov* rūpnīca bija daudz lielāka par *Maikapar* rūpnīcu, taču *Maikapar* rūpnīcas produktu cenas bija līdzvērtīgas *Asmolov* rūpnīcas cenām, kas varētu liecināt, ka *Maikapar* produkciju centās pielāgot tirgum un pārdeva vienā vērtībā ar *Asmolov* rūpnīcas produkciju. Līdz mūsdienām Latvijas teritorijā saglabājušās vairāk *Maikapar* rūpnīcas produktu kārbīņas, atšķirībā no *Asmolov* rūpnīcas, kas liecina, ka **vietējie iedzīvotāji Rīgā priekšroku deva *Maikapar* tabakas izstrādājumiem**. Jautājums paliek atklāts, vai tas saistīts ar labāku kvalitāti vai lokālās produkcijas preferenci.

Rūpnīcas "Vulkāns" sērskociņu kastīte "Luijs A. Hiršmans"

Kuldīgas rūpnīcas "Vulkāns" sērskociņu kastītes "Luijs A. Hiršmans" virspuse ar sērskociņiem. LU Muzeja krājums. Foto: K. M. Molls

Lai tabaku varētu smēķēt, bija nepieciešami sērskociņi, ar ko smēķi aizdedzināt. Vienīgā Studentu karcerī atrastā sērskociņu kastīte ir ražota A/S "Vulkāns",¹⁷ kas ir viena no zināmākajām sērskociņu rūpnīcām Latvijas vēsturē, tāpēc tās atrašana nav sevišķi pārsteidzoša. Sērskociņu rūpnīcu "Vulkāns" 1878.g. Kuldīgā

dibināja vācbaltietis Luijs Hiršmans. Sākotnēji produkcija tika ražota 6 darbiniekiem

¹⁶ James, J. Luna, Moon Goddess. Pieejams; <https://www.vindolanda.com/blog/luna> (skatīts: 09.12.2022.).

¹⁷ LUM4304

strādājot bez rūpnīcas iekārtām, taču tas bija viens no pirmajiem šāda veida uzņēmumiem Krievijas impērijā un ātri sāka attīstīties. 4 gadus vēlāk uzņēmums pārcēlās uz jaunām ražošanas telpām un biznesu izvērsa arvien plašāk.¹⁸ Ar laiku tika ierīkots arī tvaika dzinējs, kā arī L. Hiršmans patentēja sērkokociņu kastītīšu veidus, ā arī ražoja sērkokociņu ražošanas mašīnas. Kopš 1886.g., pirmo reizi Krievijas impērijā, uzsāka ražot sērkokociņus ar sarkanām un dzeltenām galviņām. Drīz vien uzņēmums eksportēja preces uz ārzemēm, piemēram, Ķīnu, Japānu, Afganistānu, Rietumeiropu u.c. **“Vulkāns” kļuva par lielāko sērkokociņu ražotāju Krievijas impērijā.**¹⁹ Lai arī šāds atradums nav unikāls retums Latvijas muzejos, tas ir vērtīgs un neparasts laikmeta liecinieks.

Studentu karcerī atrastā sērkokociņu kastīte ir viens no senākajiem Latvijas muzejos esošajiem eksemplāriem. Tajā joprojām glabājas 3 sarkani sērkokociņi, ar melnām galviņām. Abās kastītes malās, uz smilšpapīra sāniem redzamas švīkas, kas radušās no sērkokociņu aizšķīlšanas. Kastītes virspusē redzams briedis, kas bija ikonisks rūpnīcas “Vulkāns” simbols. Tam par pamatu ņemts rūpnīcas īpašnieka Luija Hiršmana uzvārds, kas tulkojumā no vācu valodas nozīmē ‘briežu vīrs’. Uz kastītes teksts rakstīts krievu valodā – *“Гольдингенская спичечная фабрика Вулкан”*, tulkojumā: Goldingenas sērkokociņu fabrika Vulkāns. Goldingena ir vēsturiskais Kuldīgas nosaukums, kādu lietoja vācbaltieši. Kastītes cena nav vairs redzama, jo tā bijusi uzlīmēta, no uzlīmes saglabājies fragments, uz kura rakstīts, ka kastītē ir 75 sērkokociņi.

Kastītes otrā pusē redzami četri aplī. Tās ir starptautiskos konkursos iegūtās

“Luijs A. Hiršmans” apakšpuse, ar medaļām. LU Muzeja krājums. Foto: K. M. Molls

medaļas par ražošanu un inovācijām, kuras rūpnīca “Vulkāns” ir ieguvusi. 1. medaļa ir zelta medaļa, kurā bijusi aina ar 3 personāžiem no kāda antīkā mīta, virs kura joprojām salasāms uzraksts uzraksts vācu valodā: *“Segen der Arbeit”*, tulkojumā: “Darba svētība”. Apakšā rakstīts, ka medaļa iegūta 1888.g. Mītavā jeb Jelgavā. Par 2. medaļu nav

informācijas – tajā redzams cilvēka portrets sānskatā, taču raksts ir pārāk neliels un

¹⁸ Krastiņš, E. Latvijas rūpniecība XIX-XXI gadsimtā. Vēsturiski ekonomiska apcere. Rīga 2018, 35.lpp.

¹⁹ Antoniška, A. Biedriņš, A. Kuldīgas arhitektūra: Ražošanas ēkas. In: Krastiņš, J. (red.). Kuldīga: arhitektūra un pilsētībūvniecība. Kuldīga 2013, 441.-470.lpp., šeit 452.-459.lpp.

izplūdis, lai to būtu iespējams salasīt. Zem medaļas rakstīts, ka tā ir sudraba medaļa, kas 1885.g. iegūta Kuldīga. Tātad, tā varētu būt kāda vietējā atzinības medaļa. Uz 3. medaļas redzams beļģu karalis Leopolds II, kurš atpazīstams pēc viņa ikoniskās bārdas, kā arī viņa vārds ierakstīts aplī. Leopolds II bija valdnieks, kurš centās panākt, ka Beļģija attīstās par imperiālu lielvaru, veicot ekspedīcijas un iekarojumus Āfrikā, Kongo upes baseinā.²⁰ Zem medaļas rakstīts, ka tā ir **zelta medaļa, kas iegūta 1888.g. Briselē**, kur notika pasaules rūpniecības izstāde. 4. medaļa arī saglabājusies tikai daļēji – redzama daļa no Kurzemes bruņniecības ģerboņa un uzraksts: “*Ehrenpreis der Kurländische Ritterschaft*”, latviski: “Kurzemes bruņniecības goda balva”. Apakšā rakstīts, ka saņemta zelta medaļa Mītavā 1888.g. Kurzemes bruņniecība bija dižciltīgā jeb matrikulētā muižniecība Kurzemes hercogistē, kas arī pēc hercogistes pastāvēšanas laika beigām turpināja eksistēt, ar rezidenci Jelgavā.²¹ Medaļu norādīšana uz kastītes bija veids kā pievērst uzmanību produkta kvalitātei un atzinumam, tādā veidā piesaistot arvien vairāk pircējus. Vairums medaļu iegūtas 1888.g., kas bija gads, kad “Vulkānā” sāka ražot mašīnas sērkociņu ražošanai, kuras arī pārdeva uz ārzemēm.

Domājams, ka “Vulkāna” sērkociņi bija arī izplatītākie Rīgas Politehniskā institūta studentu starpā, ne tikai 19.gs. beigās, bet līdz pat LU dibināšanai. Vēlāk sākās rūpnīcas “Vulkāns” noriets, kad citi sērkociņu tirgotāji tirgū guva virsroku. Smēķēšanas paradumi gan nesamazinājās, tāpēc arī varbūt citur LU ēkā ir paslēptas kādas studentu lietotās sērkociņu un papirosu kastītes.

Priekšmetu vieta karcera vēsturē

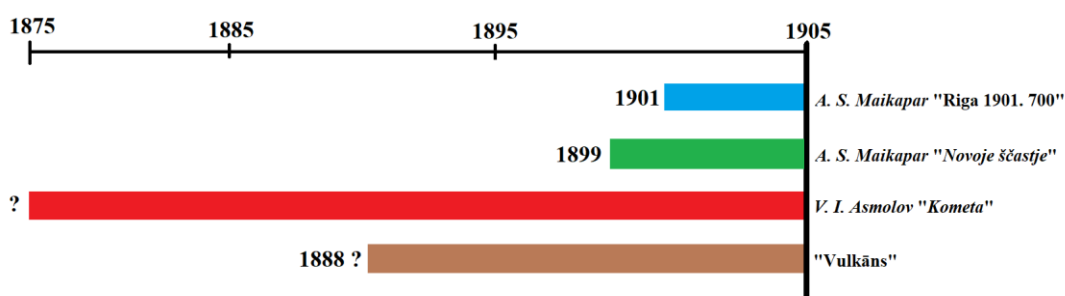
Karcerī kastītes varēja nonākt laikā līdz 1905.g., kas iezīmē beigu robežšķirtni hronoloģijai, taču sarežģītāk ir konstatēt sākumpunktu. *Maikapar* kastīte “Rīga 1901. 700” iznāca 1901.g. un *Maikapar* “*Novoje ščastje*” nonāca apgrozībā 1899.g. Par *Asmolov* “*Kometa*” hronoloģija nav skaidra un “Vulkāna” sērkociņu kastītes bija apgrozībā vismaz no 1888.g. Sašaurinot laika līniju, un, pieņemot, ka visas kastītes piederējušas vienam studentam, iespējams nospraust vienotu laika periodu: 1901.-1905.g. Identificēt, kuram studentam kastītes piederēja, ir sarežģīti, jo nav zināma karcerī ievietoto studentu uzskaites žurnāla lokācija, kā arī uz sienām nav 1901.-1905.g. attiecināmi studentu zīmējumi, kas būtu identificēti kā šim laikam piederoši. Taču tas kopsummā nav tik būtiski, jo kastītes ir unikālas liecības par studentu dzīvi kopumā

²⁰ Hochschild, Adam. Leopold II, king of Belgium. Pieejams:

<https://www.britannica.com/biography/Leopold-II-king-of-Belgium> (skatīts: 12.12.2022.).

²¹ Bruņniecība. Pieejams: <http://www.archiv.org.lv/hercogiste/index.php?id=18> (skatīts: 12.12.2022.).

19.gs. beigās/20.gs. sākumā un liecības par industrializācijas laikmetu Krievijas impērijā. Arī Latvijas Universitāte glabā šīs liecības un tādā veidā padara to ne tikai par izglītības un zinātnes iestādi, bet arī par atmiņu institūciju.

Studentu karcerī atrasto kastīšu apgrozības tirgū hronoloģijas skala. K. M. Molls

Avoti:

1. A. S. Maikapar rūpnīcas papirosu kastīte “Novoje ščastje/ Neues Glück”. LU Muzejs, LU Vēstures kolekcija - LUM4305.
2. A. S. Maikapar rūpnīcas papirosu kastītes “Riga 1901. 700” vāks. LU Muzejs, LU Vēstures kolekcija - LUM4309.
3. Disciplinar-Vorschriften für die Studierenden der polytechnischen Schule zu Riga. LU Muzejs, LU Vēstures kolekcija - LUM4120.
4. V. I. Asmolov rūpnīcas papirosu kastīte “Kometa”. LU Muzejs, LU Vēstures kolekcija - LUM4652.
5. Rūpnīcas “Vulkāns” sērkociņu kastīte “Luijs A. Hiršmans”. LU Muzejs, LU Vēstures kolekcija - LUM4304.

Periodika:

1. Führer durch das industrielle Riga. In: Rigasche Stadtblätter. Nr 33, 16.08.1901. Riga 1901, pp. 261. Pieejams arī: <http://periodika.lv/periodika2-viewer/?lang=fr#panel:palissue:103230|article:DIVL11|query:Maikapar%20> (skatīts: 08.12.2022.).
2. Rižskij vjestnik (*Рижский вестникъ*), Nr. 111, 22.05.1899. pp. 4. Pieejams: <http://periodika.lv/periodika2-viewer/?lang=fr#panel:pplissue:672750|page:1|query:%D0%9C%D0%B0%D0%B9%D0%BA%D0%B0%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%B0%20%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B5%20%D1%81%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%8C%D0%B5%20> (skatīts: 09.12.2022.).

Literatūra:

1. Antoniška, Daina. Biedriņš, Andris. Kuldīgas arhitektūra: Ražošanas ēkas. In: Krastiņš, Jānis (red.). Kuldīga: arhitektūra un pilsētbūvniecība. Kuldīga: Kuldīgas novada dome. 2013, 441.-470.lpp.
2. Banga, V. Tabakas fabrika "A. S. Maikapars". Vēsturiskā izziņa. Rīga: LSM. 2017. Pieejams: <https://static.lsm.lv/documents/7w.pdf> (skatīts: 12.12.2022.).
3. Briedis, Juris. Grosvalds, Ilgars. Guļevskis, Helmut. Klētnieks, J. Knēts, Ivars. Zigmunde, Alīda. Augstākās tehniskās izglītības vēsture Latvijā, 1. daļa. Rīga 2002.
4. Bruņniecība. Pieejams: <http://www.archiv.org.lv/hercogiste/index.php?id=18> (skatīts: 12.12.2022.).
5. Hilton, Matthew J. A social and cultural history of smoking. Britannica. 2022. Pieejams: <https://www.britannica.com/topic/smoking-tobacco/A-social-and-cultural-history-of-smoking> (skatīts: 12.12.2022.).
6. Hochschild, Adam. Leopold II, king of Belgium. Pieejams: <https://www.britannica.com/biography/Leopold-II-king-of-Belgium> (skatīts: 12.12.2022.).
7. James, J. Luna, Moon Goddess. Pieejams; <https://www.vindolanda.com/blog/luna> (skatīts: 09.12.2022.).
8. Krastiņš, Edmunds. Latvijas rūpniecība XIX-XXI gadsimtā. Vēsturiski ekonomiska apcere. Rīga: Jumava. 2018.
9. Ķibilds, Mārtiņš. "Atslēgas": Kārlis Ulmanis - Lielais Sējējs vai Plāvējs? Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/vesture/atslegas-karlis-ulmanis--lielais-sejejs-vai-plavejs.a295667/> (skatīts: 16.12.2022.).
10. Mellere, Liba. Sērkokociņu kārbu etiķetes - daudzu laikmetu spogulis. Izstāde Gaviezē. Rīga: LSM. 2021. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/vesture/serkocinu-karbinu-etiketes--daudzu-laikmetu-spagulis-izstade-gavieze.a432390/>
11. Sprūde, V. 1887. gada 11. augustā. Dibināts tabakas uzņēmums "Maikapars". Pieejams: <https://www.la.lv/1887-gada-11-augusta> (skatīts: 08.12.2022.).
12. Tabachnaia fabrika "Torgavij dom Asmolov i K" (*Табачная фабрика «Торговый дом Асмолов и К»*). Pieejams: <https://www.columbista.com/ru/showplace/tabachnaia-fabrika-torgovy-i-dom-asmolov-i-k> (skatīts: 09.12.2022.).